

ADVIES

2010

**Betreffende de voorlopige erkenning van het Regionaal Landschap
Rivierenland**

2010|43

Inhoud

Krachtlijnen.....	3
Adviestekst.....	5
1. Juridische situering	5
2. Algemene opmerkingen	6
3. Formele omkadering.....	6
4. Bestuursorganen	7
5. Werkingsgebied	8
6. Activiteitenoverzicht	9
7. Boekhouding en financiën.....	10
8. Conclusie	11

Krachtlijnen

Op 3 juli 2008 werd het Regionaal landschap Rivierenland officieel opgericht, met 12 participerende gemeenten, de provincie Antwerpen en lokale verenigingen voor natuurbehoud, toerisme, landbouw en jacht.

De Minaraad stelt vast dat het Regionaal Landschap voldoet aan alle criteria die vermeld worden in het besluit van de Vlaamse Regering van 8 december 1998 inzake de voorlopige en definitieve erkenning van regionale landschappen ("Erkenningsbesluit").

Het regionaal landschap heeft een rechtspersoonlijkheid verworven en werd door de deputatie van de provincie Antwerpen ter voorlopige erkenning voorgedragen. De samenstelling van de bestuursorganen is conform het Erkenningsbesluit en sluit grotendeels aan bij andere reeds (voorlopig) erkende regionaal landschap. De Minaraad wijst wel op het grote aandeel van vertegenwoordigers van erkende verenigingen voor landbouw, toerisme en wildbeheer in de Algemene Vergadering. Een evenwichtige inspraak- en taakverdeling zal extra bewaakt moeten worden.

Het werkingsgebied van het regionaal landschap wordt gekenmerkt door een typisch landschap met een grote cultuurhistorische waarde, een hoge actuele natuurwaarde met grote mogelijkheden voor natuurontwikkeling en natuurgerichte recreatie en toerisme.

Het regionaal landschap heeft sinds zijn oprichting reeds veel activiteiten ontplooid die gericht zijn op de bevordering van het streekeigen karakter, de natuurrecreatie en-educatie, het recreatief medegebruik, het natuurbehoud en de ontwikkeling van kleine landschapselementen.

Samenvattend adviseert de Minaraad dus positief over de aanvraag tot voorlopige erkenning van het regionaal landschap Rivierenland. De Minaraad erkent dat het regionaal landschap reeds veel inspanningen geleverd heeft en succesvol is in de volwaardige uitbouw van een regionaal landschap, kaderend binnen de krijtlijnen van het Erkenningsbesluit.

Inleiding

De Mineraad ontving op 12 juli 2010 een adviesvraag van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) over de aanvraag tot voorlopige erkenning van het Regionaal Landschap Rivierenland vzw.

De adviesvraag gaat uit van een adviesperiode van twee maanden, de uiterste adviesdatum wordt zodoende dan 12 september. Met voorliggend ontwerpadvies wil de Mineraad tegemoet komen aan de vooropgestelde adviestermin.

Artikel 6, §1, van het besluit van de Vlaamse Regering van 8 december 1998 bepaalt de adviesrol van de Mineraad inzake de voorlopige en definitieve erkenning van regionale landschappen.

Vlaanderen telt vandaag 14 definitief erkende regionale landschappen. De eerste acht regionale landschappen werden door het uitvoeringsbesluit automatisch als voorlopig erkend beschouwd. Sindsdien werd de Mineraad zesmaal om advies gevraagd over de voorlopige erkenning van een nieuw regionaal landschap. De Mineraad bracht advies uit over de voorlopige erkenning van het Regionaal Landschap Houtland op 4 juli 2002, van het Regionaal Landschap Lage Kempen op 16 december 2004, van het Regionaal Landschap Groene Corridor op 6 juli 2006, van het Regionaal Landschap IJzer en Polder op 7 april 2008, van het Regionaal Landschap Schelde-Durme op 4 februari 2009 en van het Regionaal Landschap de Voorkempen op 29 april 2009.

Het advies werd unaniem goedgekeurd.

Walter Roggeman,
voorzitter Mineraad

Adviestekst

1. Juridische situering

[1] **Algemeen.** Een regionaal landschap is een samenwerkingsverband dat betrekking heeft op een streek met een eigen identiteit en met belangrijk natuur- en landschapswaarden. Binnen het werkingsgebied van een regionaal landschap worden activiteiten ontwikkeld rond duurzame streekontwikkeling op basis van de actuele en potentiële van de natuur, het landschap en de streekeigenheid. Regionale landschappen worden beschouwd als een belangrijk interbestuurlijk instrument voor draagvlakverbreding voor een duurzame grensoverschrijdende ontwikkeling van de open ruimte.

Regionale landschappen worden erkend door de minister, bevoegd voor het natuurbehoud. De procedure en de voorwaarden voor de erkenning van regionale landschappen werden vastgelegd in het Besluit van de Vlaamse Regering van 8 december 1998 tot vaststelling van de regels voor de voorlopige en definitieve erkenning van Regionale Landschappen ("Erkenningsbesluit"). In dit besluit kadert ook de huidige adviesvraag (artikel 6, §1).

[2] **Criteria.** Het Erkenningsbesluit creëert door middel van een aantal criteria een juridische kader voor de (her)erkenning van regionale landschappen. Om voorlopig en om definitief erkend te worden moet een regionaal landschap aan elk van de onderstaande erkenningsvoorwaarden voldoen:

1. Het regionaal landschap bezit rechtspersoonlijkheid (art. 4, §1, 1°).
2. Het regionaal landschap is voorgedragen door de bestendige deputatie van de provincie of door minstens drie aaneengesloten gemeenten (art. 4, §1, 4°).
3. Het regionaal landschap heeft een algemene vergadering waarvan de volgende doelgroepen deel uitmaken: provincie en/of gemeenten, erkende milieu- en natuurverenigingen en erkende landbouworganisaties, erkende verenigingen ter bevordering van toerisme en recreatie en erkende wildbeheereenheden (art. 4, §2).
4. Het regionaal landschap heeft een raad van bestuur die voor minstens 1/3 bestaat uit vertegenwoordigers van provincies of gemeenten, voor minstens 1/3 uit vertegenwoordigers van erkende natuurverenigingen en uit vertegenwoordigers van de resterende doelgroepen (art. 4, §3).
5. Het regionaal landschap heeft een werkingsgebied (art. 4, §1,2°). Dit gebied onderscheidt zich geografisch duidelijk van de omgevende streken, met een minimum aaneengesloten oppervlakte van 30.000 ha, een typisch landschap, met een grote gaafheid en samenhang en/of cultuurhistorische waarde, een hoge actuele natuurwaarde en met grote mogelijkheden voor natuurontwikkeling en natuurgerichte recreatie en toerisme (art. 1, §2, 4°).
6. Het regionaal landschap bestaat minstens 2 jaar en ontplooit aantoonbare activiteiten (art. 4, §1, 3°). Deze activiteiten zijn gericht op de

bevordering en de promotie van het streekeigen karakter, de natuurrecreatie, de natuureducatie, het recreatief medegebruik, het natuurbehoud en het beheer, het herstel, de aanleg en de ontwikkeling van kleine landschapselementen (art. 2).

Om erkend te blijven moet een regionaal landschap jaarlijks minstens de volgende activiteiten organiseren (art. 4, §6):

1. minstens tweemaal de publicatie van een landschapskrant
2. minstens drie vormingsactiviteiten met minimaal 25 deelnemers
3. minstens drie brede publieksactiviteiten met telkens 100 deelnemers
4. activiteiten die de participatie van de doelgroepen en de bevolking aan het beheer van kleine landschapselementen bevorderen.

Het regionaal landschap moet een boekhouding voeren opdat de aanwending van de subsidie van de Vlaamse Gemeenschap controleerbaar is (art. 4, §7).

De voorwaarden vermeld onder §6 en §7 van art. 4 kunnen in principe niet volledig toegepast worden op regionale landschappen die nog voorlopig erkend moeten worden. De Minaraad hanteert deze voorwaarden indicatief, om na te gaan of het betrokken regionaal landschap levenskrachtig is.

Op het ogenblik van de aanvraag tot voorlopige erkenning moet een regionaal landschap aan volgende bijkomende voorwaarden voldoen (art. 5):

1. een gemotiveerde aanduiding van de grenzen van het beoogde werkingsgebied van het voorgestelde Regionaal Landschap
2. een beslissing van de Bestendige Deputatie van de provincie of van gemeenteraden van minstens drie aaneengesloten gemeenten; deze beslissing omvat de goedkeuring van volgende onderdelen: de doelstellingen, de participatie in het samenwerkingsverband en de ondersteuning van het Regionaal Landschap
3. een werkprogramma met begroting

2. Algemene opmerkingen

[3] Invulling. Algemeen stelt de Minaraad vast dat het erkenningsdossier van het regionaal landschap Rivierenland duidelijk en gestructureerd is opgebouwd met uitvoerige toelichtingen bij de verschillende hoger genoemde erkenningsvoorwaarden. In wat volgt gaat de Minaraad nader in op de concrete invulling van deze criteria.

[4] Budgettaire implicaties. De Minaraad wenst zijn algemene vraag te herhalen om aandacht voor de nodige financiële middelen. Voldoende financiële middelen zijn noodzakelijk opdat nieuwe erkenningen niet ten koste gaan van de financiering van reeds bestaande milieu- en natuurverenigingen.

3. Formele omkadering

[5] Rechtspersoonlijkheid en oprichting. De wortels van het regionaal landschap Rivierenland liggen in twee gebiedsgerichte samenwerkingsverbanden: het "Natuurproject Beneden-Dijle" en het "Itterbeekvalleiproject", die respectievelijk

opgericht werden op 1 mei 2001 en 13 mei 2004. Bij deze samenwerkingsovereenkomsten waren zowel lokale gemeenten als actoren uit de open ruimte betrokken. De focus van de projecten lag op natuur- en landschapsbehoud en de raakvlakken met o.a. landbouw, recreatie en toerisme, hetgeen reeds aansloot bij de principes van een regionaal landschap.

Vanaf 2007 werd gewerkt aan een fusie en schaalvergroting van de twee gebiedsgerichte projecten ter voorbereiding van de omvorming tot een regionaal landschap. Op 3 juli 2008 werd het regionaal landschap Rivierenland vzw officieel opgericht, met 12 participerende gemeentebesturen (Berlaar, Bonheide, Boom, Heist-op-den-Berg, Lier, Mechelen, Niel, Nijlen, Putte, Rumst, Sint-Katelijne-Waver en Willebroek), de provincie Antwerpen en lokale verenigingen voor natuurbehoud, toerisme, landbouw en jacht. De oprichtingsakte werd op 18 juli 2008 gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad.

- [6] **Voordracht deputatie.** Op 25 mei 2010 heeft de deputatie van de provincie Antwerpen bij de Vlaamse minister bevoegd voor Leefmilieu een aanvraag tot voorlopige erkenning van het regionaal landschap Rivierenland voorgedragen.

4. Bestuursorganen

- [7] **Algemene Vergadering.** De Algemene Vergadering (AV) van het regionaal landschap Rivierenland bestaat uit 49 vaste leden (met stemrecht), 8 adviserende leden en 9 geassocieerde leden (beide niet stemgerechtigd), hetgeen het totaal brengt op 65 leden (telkens een effectief vertegenwoordiger en een plaatsvervanger). Concreet behelzen de vaste leden 13 vertegenwoordigers van de aangesloten steden en gemeenten (12) en de provincie Antwerpen (1) (groep A), 15 vertegenwoordigers van erkende milieu- en natuurverenigingen (groep B) en 21 vertegenwoordigers van erkende verenigingen voor landbouw (6), toerisme (10) en wildbeheer (5) (groep C).

De Minaraad stelt vast dat de AV van het regionaal landschap Rivierenland is samengesteld conform het Erkenningsbesluit (art. 4, §2). Het aantal effectieve stemgerechtigde leden sluit goed aan bij het gemiddelde (47) en de mediaan (48) van de andere reeds (voorlopig) erkende regionaal landschap.¹ De Minaraad wijst wel op het grote aandeel van groep C (43%, waarvan 48% vertegenwoordigers van de toeristische sector). Deze groep kent hierdoor de op één na grootste procentuele vertegenwoordiging in de AV van alle regionale landschappen, enkel het regionaal landschap Meetjesland scoort hoger.² Een evenwichtige inspraak- en taakverdeling zal extra bewaakt moeten worden.

Het erkenningsdossier vermeldt dat de AV plaatsvond op 3 juli 2008 (oprichtingsvergadering), 19 februari 2009 en 11 maart 2010, waarbij de samenstelling telkens gewijzigd werd. Deze jaarlijkse vergaderfrequentie komt overeen met de meeste van de andere reeds (voorlopig) erkende regionale landschappen.³

¹ Zie advies Minaraad van 2 september 2010 aangaande de "evaluatie van de werking van de Regionale Landschappen in 2009" (2010|42)

² Zie advies Minaraad van 2 september 2010 aangaande de "evaluatie van de werking van de Regionale Landschappen in 2009" (2010|42)

³ Zie advies Minaraad van 2 september 2010 aangaande de "evaluatie van de werking van de Regionale Landschappen in 2009" (2010|42)

De verslagen van de vergaderingen werden als bijlage bij het dossier gevoegd. De Minaraad merkt verheugd op dat bij deze verslagen volledige aanwezigheidslijsten vermeld worden, inclusief de respectievelijke instanties die de aanwezigen vertegenwoordigen. Dit is meestal niet het geval bij de verslagen van de andere regionale landschappen, hetgeen nochtans noodzakelijk is voor een goede verslaggeving. Het oplijsten van de entiteitsreferenties maakt het mogelijk om de procentuele vertegenwoordiging van de verschillende doelgroepen na te gaan.

De Minaraad merkt op dat landeigenaars niet expliciet opgenomen zijn in de bestuursorganen, wat vooral voor de representatie van boseigenaars een probleem oproept. Bij andere RL zijn de boseigenaars soms via de bosgroepen vertegenwoordigd, wat hier niet het geval is. Gezien bos toch een significant areaal bestrijkt in de provincie Antwerpen, vraagt de Minaraad zich af waar dit hiaat zijn oorsprong vindt.

[8] Raad van Bestuur. De Raad van Bestuur (RVB) van het regionaal landschap Rivierengebied bestaat uit 39 leden waarvan 13 vertegenwoordigers van de provincie en gemeenten/steden, 13 leden van erkende milieu- en natuurverenigingen en 13 van doelgroep C (4 leden van erkende landbouwverenigingen, 5 van toeristische verenigingen en 4 van wildbeheereenheden). Er is één niet-stemgerechtigd adviserend lid (van het Agentschap voor Natuur en Bos).

De Minaraad stelt vast dat de samenstelling van de RVB conform is aan art. 4, §3 van het Erkenningsbesluit: minstens 1/3 bestaat uit vertegenwoordigers van de provincie en gemeenten/steden en minstens 1/3 uit vertegenwoordigers van de milieu- en natuurverenigingen.

In 2008 kwam de RVB drie keer samen (eerste was oprichtingsvergadering), in 2009 ook 3 keer (een vierde vergadering werd wegens slechte weersomstandigheden afgelast) en in 2010 volgens het aangeleverde dossier reeds 1 keer. Het dossier bevat de verslagen van deze vergaderingen. Ook voor deze verslagen verdient de oplijsting van vertegenwoordigde organisaties een positieve vermelding (cf. hoger).

5. Werkingsgebied

[9] Oppervlakte en samenhang. Het werkingsgebied van het Regionaal Landschap Rivierenland strekt zich uit over 12 aaneengesloten gemeenten met een totale oppervlakte van 42.673 ha. Hiermee wordt ruimschoots voldaan aan de minimum vereiste van 30.000 ha. Het erkenningsdossier vermeldt bijkomend nog acht extra gemeenten die landschappelijk aansluiten bij het werkingsgebied en die zodoende een mogelijke uitbreidingsperimeter vormen. De gemeente Duffel heeft reeds haar interesse laten blijken voor een gebiedsgerichte samenwerking door het ondertekenen van een intentieverklaring, maar wenst eerst een evaluatie te maken vooraleer te beslissen over toetreding tot het regionaal landschap.⁴ Om landschappelijke volledigheid na te streven, is de Minaraad er voorstander van om ook deze gemeenten in de toekomst in het werkingsgebied op te nemen, op voorwaarde dat dit lokaal voldoende gedragen wordt en een duurzame ontwikkeling van de betrokken open ruimte ten goede komt.

⁴ Zie erkenningsdossier, p. 115

Het werkingsgebied is opgebouwd rond de benedenloop van de Nete, Dijle, Zenne en Rupel. Het typische landschap van deze zoetwatergetijdenrivieren, met haar valleien en interfluvia, onderscheidt zich geografisch van de omliggende streken. De aanwezigheid van deze rivierensystemen bepaalt ook mede de cultuurhistorische en de ecologische waarden en potenties van het gebied. Dit schept belangrijke mogelijkheden voor natuurgerichte recreatie en toerisme, hetgeen in belangrijke mate reeds uitgebouwd werd in het werkinggebied.

De Minaraad erkent de aanwezigheid van belangrijke landschappelijke en biologisch waardevolle gebieden in het regionaal landschap Rivierenland (cf. o.a. Landschapsatlas en Biologische Waarderingskaart). In het werkingsgebied zijn ook stedelijke kernen zoals Mechelen gelegen. Hoewel een dergelijke stadomgeving *in se* minder natuurpotentieel heeft in vergelijking met de omringende landelijke omgeving, speelt het een uitermate belangrijke rol in de draagvlakverbreding (sensibilisatie) voor natuurbeleving en -ontwikkeling in de peri-urbane omgeving. Minaraad wenst dit te benadrukken. De stad Mechelen heeft zelf ook een belangrijke voortrekkersrol gespeeld bij de oprichting van het Regionaal Landschap Rivierenland.⁵

6. Activiteitenoverzicht

[10] Uitgevoerde en geplande activiteiten. In de voorbije twee jaar sinds de oprichting van het Regionaal Landschap Rivierenland werd een veelheid van activiteiten uitgevoerd rond vier thema's: (1) natuurbehoud en kleine landschapselementen, (2) landschapszorg en streekeigen karakter, (3) recreatief medegebruik en natuurrecreatie en (4) natuurrecreatie en sensibilisatie.⁶ Het hoogste aantal activiteiten (34) werd georganiseerd rond het laatste thema. Dit is deels logisch, gezien het meestal korte eenmalige acties betreft die vaak nauw samenhangen met de andere drie thema's. Het regionaal landschap heeft de doelgroepen en het brede publiek actief betrokken bij al deze activiteiten. Er werden diverse vormingen georganiseerd en op het terrein gebeurden concrete realisaties. Zo werden o.a. verschillende projecten opgezet rond soortbescherming en het behoud en herstel van kleine landschapselementen. Daarnaast heeft het regionaal landschap een wandelnetwerk en fietsroute uitgewerkt waar natuur- en landschapsbeleving centraal staan. Al deze activiteiten worden uitvoerig geïllustreerd in de bijlagen van het erkenningsdossier.

In het licht van bovenstaande, stelt de Minaraad vast dat het Regionaal Landschap Rivierenland reeds heel wat activiteiten heeft ontwikkeld die kaderen binnen het Erkenningsbesluit. Het regionaal landschap heeft ook ingespeeld op de instrumenten die op Vlaams niveau werden uitgewerkt voor de regionaal landschappen. Zo werd in 2009 een samenwerking opgestart met een bedrijfsplanner van de VLM om beheersovereenkomsten met lokale landbouwers af te sluiten. Het regionaal landschap plant ook om in 2010 een landschaps animator aan te werven, op voorwaarde dat de voorlopige erkenning goedgekeurd wordt.

De Minaraad concludeert dat het Regionaal Landschap Rivierenland haar gebiedsgerichte en thematische activiteiten gedegen moet verder zetten. In het dossier wordt aangegeven dat veel reeds opgestarte activiteiten ook in de

⁵ Zie begeleidende brief van het Regionaal Landschap Rivierenland, dd. 25 mei 2010

⁶ Zie erkenningsdossier, p. 145

toekomst verder uitgebouwd en opgevolgd zullen worden. Dit werd zo opgenomen in hun meerjarenprogramma. Concreet betreft het 22 acties rond de vier hoger genoemde thema's die reeds voor de periode 2010-2013 gepland staan. De Minaraad beoordeelt deze initiatieven als positief. De geplande aanwerving van een landschapsanimator betekent een essentiële versterking van het team, dat reële kansen creëert voor de verdere uitbouw van acties rond het behoud en de ontwikkeling van kleine landschapselementen en andere belangrijke landschapswaarden. De Minaraad wenst ten slotte te wijzen op de verstedelijkingsdruk die in het werkingsgebied van het regionaal landschap aanwezig is. Het is dan ook uitermate belangrijk dat het regionaal landschap ook initiatieven uitwerkt die op een positieve manier omgaan met deze potentiële bedreiging van de open ruimte.

[11] Verplichte activiteiten. Het Regionaal Landschap Rivierenland plant om twee maal per jaar een landschapskrant uit te geven, die breed verspreid wordt in het werkingsgebied. In 2008 werd er slechts één gepubliceerd, wat vermoedelijk zijn verklaring vindt in de toenmalige opstart van het regionaal landschap begin juli. In 2009 verscheen de landschapskrant in juni en december.

In 2008 heeft het regionaal landschap twee vormingsactiviteiten georganiseerd. Dit aantal werd in 2009 uitgebreid tot elf activiteiten. Voor 2010 staan zeven vormingen gepland, waarvan er vier in het begin van het jaar reeds uitgevoerd werden. De voorwaarde in het Erkenningsbesluit van minstens drie vormingsactiviteiten met telkens minstens 25 deelnemers (die echter enkel geldt voor reeds erkende regionaal landschappen om erkend te blijven, maar hier indicatief gebruik wordt (zie punt [2])), werd hierbij ruimschoots voldaan.

In 2008 heeft het regionaal landschap nog geen echte publieksactiviteiten georganiseerd. In 2009 en 2010 was/is het regionaal landschap wel (mede)organisator van respectievelijk zeven en elf activiteiten. Hiermee werd ook voldaan aan de voorwaarde in het Erkenningsbesluit van minstens drie brede publieksactiviteiten waaraan telkens minstens 100 deelnemers participeren (idem opmerking hoger).

7. Boekhouding en financiën

[12] Verslagen en begroting. Het erkenningsdossier bevat het financieel verslag met de begroting voor de periode 2008-2013 en een samenvatting van de jaarrekening 2008-2009. Dit werd gecontroleerd door een erkend boekhouder. Het eerste boekjaar ging van start bij de oprichting van het Regionaal Landschap Rivierenland op 3 juli 2008. Voor deze datum heeft de stad Mechelen belangrijke financiële steun verschaft voor het aanstellen van een coördinator en werkingskosten. Deze investering vanuit Mechelen zijn niet zichtbaar in de jaarrekening van 2008 van het regionaal landschap, omdat ze verliepen via de boekhouding van de stad.⁷

De inkomsten in 2008 zijn begroot op 132.000 €, voor 2009 op 509.504 € en voor 2010 op 462.495 €, telkens bestaande uit gemeentebijdragen, een extra toelage van de stad Mechelen, provinciale subsidies, projectsubsidies en overdracht van vorige jaren.

⁷ Zie erkenningsdossier, p. 232

8. Conclusie

[13] Slotadvies. Aansluitend bij voorgaande bemerkingen adviseert de Minaraad positief over de aanvraag tot voorlopige erkenning van het Regionaal Landschap Rivierenland. De Minaraad erkent dat het regionaal landschap reeds veel inspanningen geleverd heeft en succesvol is in de volwaardige uitbouw van een regionaal landschap, kaderend binnen de krijtlijnen van het Erkenningsbesluit.